

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
 LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
 Cena oglasov po dogovoru. Nakopi se na vsakega.
 Narodna: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 na tri mesece, in za inozemstvo \$2.00.
 Nadar se vsa, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"
 2687-88 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
 Organ of the Slovene National Benefit Society.
 Owned by the Slovene National Benefit Society.
 Advertising rates on agreement.
 Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$2.00 per year.
 "MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglasu n. pr. (Augusta 21-23) poleg valnega imena na naslov pomeni da vam je s tem davcom potekla naročnina. Posvetite jo pravilno, da se vam ne ustavi list.

KAR JE FORDU MOGOČE, TUDI LJUDSTVU ZDRUŽENIH DRŽAV NI NEMOČE.

Razprave o tovarnah za izdelovanje solitra pri Muscle Shoals so pričele, odkar so pričeli sklepati mirovno pogodbo v Versaillesu. Takrat je tudi prišla v javnost prvič vest, da namerava Ford kupiti vse, kar je vlada Združenih držav zgradila pri Muscle Shoals v vojnem času. Nekaj časa je izgledalo, da se Fordova ponudba sprejme. Oglasili so se pa Fordovi nasprotniki in pričeli dokazovati, kako velik bo dobiček Fordov in kako velika bo izguba za ameriško ljudstvo, ako dobi Ford naprave pri Muscle Shoals za ceno, ki jo ponuja. Nekaj časa je zopet vse vtihtnilo o tej kupčiji.

Demokratje seveda niso spali in so iz Fordove ponudbe napravili nekakšno politično vprašanje. Pripovedovali so farmerjem, da morajo zaradi tega plačevati gnojila po visokih cenah, ker republikanska večina noče ničesar slišati o Fordovi ponudbi. V začetku ni imela te vrste agitacija uspeha. Ali če se ljudstvu venomer sugestira enoinista stvar, tedaj prične taka sugestija učinkovati. Ljudstvo kot celota ne premišljuje in tudi ne vprašuje po detaljih, ampak sprejme sugestijo za resnico ne glede na to, ako je tudi resnična.

Tako je tudi z demokratično propagando o umetnih gnojilih. Demokratična politična propaganda je pričela učinkovati. Po vestih iz Washingtona je republikanska administracija pripravljena sprejeti Fordovo ponudbo, ako Ford ne zahteva, da je v kupčiji vključena tudi Gorgasova tovarna, ki je zgrajena na svetu, ki ni lastnina Združenih držav in za katero je Alabama Power kompanija ponudila tri milijone dolarjev.

Ford je ponudil vladi pet milijonov dolarjev, ako je v kupčiji vključena tudi Gorgasova tovarna. Poleg zahteva Ford, da mu vlada odda v najem dva jezova, katera mora šele zgraditi. Najemnina pa ne sme biti višja, kot 2.79 odstotkov od vloženega kapitala. Strokovnjaki in večaki izjavljajo, da so svet in naprave toliko vredne, ako se vse izkoristi po trgovskih principih, da nosijo na leto \$14,500,000 dobička.

Pa ne samo to! Nikjer ni zapisano v pogodbi, po kateri cenil mora Ford prodajati umetna gnojila. Neka določba samo določa, da tovarna za umetna gnojila ne sme nositi Fordu več kot osem od sto dobička na leto. Že to je velika vsota, ako je vložen velik kapital. Ampak Ford lahko povzeta ta dobiček s trgovino, ki se prav zanesljivo razvije s solitrom, ko ga prične izdelovati. Kako se to izvrši, so pokazale razne železniške in druge korporacije, kadar je bilo treba povzati profit in obnem zadostiti besedam v pogodbi, ne da bi bila pogodba premljena.

Zakaj naj bi Ford ali kateri drugi kapitalist dobil za skledo leče naprave in svet, v katere je vlada Združenih držav že vtaknila devetdeset milijonov dolarjev? Zakaj vlada Združenih držav sama ne zgradi potrebnih tovarn in oddaja umetna gnojila farmerjem po prilični ceni? Ford ni vsevedni modrec! On si najame za vsako delo strokovnjake, ki zanj delajo, in jih za njih delo tudi plača. Kar je Fordu mogoče, je še toliko lažje izvršiti vladi Združenih držav v korist ameriškega ljudstva. Ona lahko najame najboljše strokovnjake. Ako jih Ford lahko dobro plača, jih lahko dobro plačuje tudi vlada Združenih držav.

Seveda, dokler bodo privatni bizniški interesi bolje plačevali dobre inženirje, kot jih plačuje vlada, se dobri inženirji drenjali v vladno službo, ampak iskali bodo službe pri privatnih interesih.

Politično protežiranje mora popolnoma izginiti pri oddaji vladnih služb, pa naj bodo te službe dobro ali slabo plačane. Odločiti mora samo sposobnost prosilca za službo. Tudi tisti evropejski birokratični cof, ki je stalna prikazen v Evropi in je pričel tudi pri nas počasi poganjati, po katerem uslužbenec avanzira ne glede na njegove zmožnosti, ako je gotovo število let v službi, mora izginiti. Pri avanziranju naj odločajo samo sposobnosti prosilca ne glede na to, koliko let je kdo v službi.

Kadar Ford najame vodja v kakšnem svojem oddelku, se ne ozira na to, koliko let je pri njem v službi, ampak gleda na njegove zmožnosti. Ako se Ford prepriča, da vodja oddelka ni kos svoji nalogi, ga seveda odslavi ali pa prestavi na nižje mesto, na katerem lahko izvršuje njemu odkazano delo.

Iz tega sledi, da kar Ford lahko izvrši, ni nekaj nemogočega za vlado Združenih držav. In če bo hotel kon-

gres res nekaj dobrega izvršiti za ameriško ljudstvo, posebno pa za farmerje, naj ne odda privatnim interesom v najem naprave pri Muscle Shoals, ampak naj sklene, da se te naprave dograde, obratuje naj jih pa Stric Sam. Kongres ima moč, da to lahko izvrši.

SLIKE IZ NASELBIN.

Laura Lee, W. Va. — Nikakor se ne moremo od tu pohvaliti s delom, čeprav obratujemo s polno paro. Koliko časa bo tak obrat, ne vemo. Zalužek je odvisen od delavca. Delo pa je sploh ne mogoče dobiti, zato ne vabim rojakov sem, akoravno bi rad videl, da bi prišel sem kak rojak in bi mi ne bilo tako dolgočas. Čisto sam Slovenec sem namreč tu. Naselbina sestoji iz nekaj Poljakov, Srbov in Italijanov. Pa tudi črncev je precejšnje število.

Ob prostem času pridno prebram "Prosveto", da mi ne uteče kaj koristnega v nji. Tudi o napadu "poročevalca" v G. N. na Toni Osvredkarja sem bral. Afera mi je nekoliko bolj odprla oči in slovenski javnosti je toliko bolj znano, kdo priobčanje laži: "Prosveta" ali Peter Zgaga.

Na dopis iz Thomasa, W. Va., sem bil opozorjen od nekoga rojaka v bližnji naselbini, ker sam nisem naročnik na G. N. Lažnjivi dopis sem prebral in tudi takoj rekel, da je vse skupaj grda laž. Par dni predno je dopis v G. N. isel, sem bil sam s družino in rojakom Toni Osvredkarjem skupaj ves čas mojega obiska na Thomasu. Čudno se mi je torej zdalo, da nikakor nisem mogel verjeti gorostani laži, ki je maslo nekakega Judeža iz Thomasa. Sklenil sem, da počakam na dopis od njegovega društva, oz. da se sam javi v "Prosveti", kar sem tudi dočkal. Sedaj, ko se nihče več ne oglasi radi brata, se hočem jaz.

Ni treba naglašati, da pisec dotičnih lažnjivih črk ni vreden, da ga nosi zemlja, kakor vse druge njegovega kova v Thomasu, katere bi najraje videl ertane iz seznama slovenskih naseljencev v Združenih državah.

"Glas Naroda" se je s priobčenjem lažnjivega dopisa in namigavanjem v svojem komentarju zameril vsemu zavednemu slovenskemu ljudstvu in tudi oprostil se ne bo drugače, kakor če v našem listu s polnim imenom priobči ime lažnjivega dopisovalca, da ga bo prizadeti lahko tožil za zadoženje. Če tega G. N. ne bo storil, bo izgubil še tisto malo naročnikov, ki jih ima. Po tej aferi je vsek narobe na G. N. namreč dobil šesto drugačno mnenje in nezaupnost v G. N. In če G. N. ne bo storil, kar je njegova dolžnost, je znamenje, da drži z lažnjivcem. Napredni rudarji smo za to, da se bratu Osvredkarju da zadoženje.

Jaz, kakor vsi drugi, ki smo morali zapustiti Thomas, brata Osvredkarja boljše poznamo kot morda "poročevalca" sam in bomo delali na to, da širna slovenska javnost izve za podleža, pa naj bo kdorkoli. Da je Judežem v Thomasu brat Osvredkar kot tru v peti, vemo vsi, ki vas poznajo.

Napredni rudarji ostanimo trdni v naših principih in zmagali bomo prej ali slej!

Pozdrav vsem zavednim stavkarjem na Thomasu! — John Leskovšek.

South View, Pa. — Ni se čuditi, da ni nobenega glasu iz naše naselbine, saj nimamo časa misliti na dopisovanje. Rov obratuje prav vsaki teden, ali zalužek je majhen. Na plačlini dan dobimo komaj toliko, da s težavo pokrijemo vsakdanje potrebe, na prihranek pa še misliti ni, čeprav mora delavec vsak štirinajst dni negotovati svoje mišice pod zemljo, da ima za hori kruh in potrebno obleko. Prav nobenemu rojaku ne svetujem priti v to naselbino za delom. Tudi kaj prida premoška ni v tem rovu, je le povečani kameň, ki ga moramo prekladati zastoj. Ko pride bos v prostor, če ga vprašaj, ali ti bo kaj plačal od kameň, ti odgovori "all right". Naslednje dni ni nič drugega kot prazna beseda. Rov je last Pittsburske premogovne družbe.

Z društvenega polja ni kaj poročati. Zmerom se pristopajo novi člani k naši pokroviteljici Slovenski narodni podporni jednoti in pri našem društvu nas je še lepo število. Imamo tudi lokal svoje strokovne unije, a o tem lahko rečemo da ni drugega kot lokal in da smo zagotavljeni, da imamo unijo, ki pobira assessment. Če Slovci išče pomoči pri uniji, ne do-

bi drugega kot odgovori: "We can't help." Delavci, kdaj se bomo zbudili iz sedanjega mrtvila in predrugačili razmere. Posrdavljajr vse štate! — Poročevalca.

St. Louis, Mo. — Sorodnikom, znancem in prijateljem naznanjam tužno vest, da je dne 18. septembra, 1923, ob eni uri 30 minut popoldne preminula moja soproga oziroma mati Fany Skubiz v najlepši dobi svoje starosti 34 let. Doma je bila iz Rečice na spodnjem Štajerskem. Rojena dne 6. oktobra 1889. Tujak zapuščila mene žalujčega soproga in štiri še nedorošle otroke v starosti od 3 do 11 let. Eno sestro in eno sestrično. V stari domovini pa dva brata in dve sestri. Spreved pokojnice se je vrnil na pokopališče Sv. Petra in Paula v St. Louis, Mo. po civilnem obredu. Bila je članica samostojnega društva "Edigest". Lepa hvala šla nom družba za darovani kranzi venec in za udeležbo pri pogrebu. Hvala tudi podpredniku za ginljivi nagrobni govor. Nadalje se prav lepo zahvaljujem vsem sorodnikom, znancem in prijateljem za darovane venec in avšče ovteljice ki so jih položili pokojnici na krsto v blagi spomin in sploh vsem, ki so šli ob njenem mrtvaškem odru in bili meni v tolažbo v ti nesrečni uri. Prav lepa hvala Anotniji Zavrl, sestrični pokojnice, ki je prišla iz Chicaga in se udeležila pogreba. Še enkrat moja najlepša hvala vsem skupaj. Tebi nepozabna soproga in mati dokončala si pot življenja, lahko naj boš tebi ptuja zemlja, počiva mirno! Ostala boš v spominu v naših srcih za vedno. Zapustila nas si v holi jedni, zaspala mirno si za vedno, počivaš sladko v zemlji ptuji hladni na veke srečno, srečno! Žalujči ostali: Joseph Skubiz, soproga, Joseph Jr. Albert in Louis, sinovi, Mathilda, hčerka, vai člani SNPJ, v St. Louis, Mo.

Rudarska stavka na Češkem.
 Na Češkem stojijo rudarji še tretji teden v gigantski stavki, ki se je udeležuje okrog 100.000 rudarjev. Tudi to stavko so vsilili delavstvu podjetniki in vlada, ki hočejo premož na ta način poceniti, da bi nosilo vse stroške te pocenitve delavstvo. Iz proglašev stavkovnega odbora razvidimo, da gre buržoaziji na Češkem natančno zato, kakor pri nas: ona hoče, da bi se delavstvu trajno tako godilo, kakor se mu je godilo v medvojnih in povojnih letih; ona hoče, da bi se položaj delavstva, ki še pred vojno ni bil rožnat, po vojni trajno poslabšal, zato da bi črpala ona od sadov njegovega dela tisti del, ki se ga jemali med vojno. Ostravski premog je stal v letu 1913 v rudniku 1.48K za tu, plače (za delo pri produkciji tega premoga) pa so znašale 48 vinarjev, torej 34 odstotkov produkcije. Leto 1923 stane isti premog 21.35 K, delavska plača pa za produkcije znaša 4.94, torej 23 odstotkov. Še huje se vidi to v rudniku Kladno. Tam je stal leta 1913 ineterski stot premog 1.20 K, delavske mezde pa so znašale 45 vinarjev, torej 37 odstotkov. Leto 1923 stane ista množina premoga 30.02 K, delavska plača pa 5.82 K, torej le 9.4 odstotkov. V povprečju so znašale delavske mezde leta 1913 — 26.2 odstotka, leta 1923 pa le 22 odstotkov produkcije. Vkljub vsemu temu trde podjetniki na Češkem, da samo zato ne morejo znižati premogovnih cen, ker so plače tako visoke. Vlada je skušala v tej stavki ponovno posredovati. A vsa njena prizadevanja so se izjalovila na odpor nem stališču podjetnikov. Vendar je računati s tem, da se bo morala lotiti vlada v večje energijo potredovanja, ker je začelo bogato razviti češki industriji, ki porabi ogromne količine premoga, že premanjkovati, tako da bi bilo treba začeti uvažati poljski premog.

Za stavko stoji kompaktno vse češko delavstvo brez razlike straj. Situacija se vedno bolj poostruje. — Vse češko delavstvo se seveda važnosti tega boja in ga z veliko postrvovalnostjo podpira. Velika strokovnih organizacij pobira dvojne prispevke, da bi mogla stavkojoče izdatneje podpreti. Upati pa je, da se bo morala pri posredovanju tudi češka vlada odstrani končno seveda bolj na delavsko stališče kot se je bilo to v dosedanjem teku stavke. In sicer ne samo zato, ker so delavske zahteve upravičene, ampak tudi zato, ker predstavlja češko delavstvo vkljub temu, da razkrajajoči duh šasa tudi Češki ni prizanesel, še vedno politično moč. O izidu tega zanimivega boja bomo še poročali.

All se unije ukročene?
 (Leland Olds za Federated Press.)
 Seznam zveznega departamenta za delo, ki pokazuje, da je bilo med letom 1922 samo 688 stavk in ma dognati, ali se je bojni duh med organiziranim delavstvom poslabšal, odkar so vprisozili mogotei gonje za odprto delavnico od konca vojne sem. Ali bojujodi unionizem reformira svoja načela, da bo drugače nastopal proti podjetništvu? Leta 1921, ko je depresija v industriji začla v najnižje globine, je bilo 1528 stavk, povprečna, odkar vlada vodi seznam o stavkah, je bilo na leto 1837 stavk. Število odprtih konfliktov med podjetništvom in delavstvom je leta 1922 doseglo nekoliko več kakor eno tretjino povprečnega števila stavk na leto. Število prizadetega delavstva v konfliktih s podjetništvom je bilo v stavkah leta 1922 1,600,522. To je bilo za velike stavke rudarjev in železničarjev. Vse obirnejeje so bile stavke leta 1919, ko je bilo med stavkarji 4,154,733 delavcev. Število stavk pada v vseh industrijah, o katerih vodi delavski departament seznam. Lansko leto je bilo 113 stavk med stavbiniskim delavstvom, dočim je bilo povprečno število stavk zadnjih sedmih let 424. V oblačilni industriji je bilo lansko leto 209, dočim je bilo povprečno število stavk prejšnja leta 323. V kovinski industriji je bilo samo 81 stavk, a tekom zadnjih sedem let vsako leto 401. Rudarstvo pokazuje svojih povprečnih 225 stavk vsako izmed zadnjih sedem let, a lansko leto jih je bilo samo 48. Tako tudi v bombažni in volneni industriji, kjer je padlo število stavk v lanskem letu za polovico od povprečnega števila na leto. Leta 1916 je bilo 12,861 stavk, izmed katerih so smatrali, da se je 3868 dovoljno izteklo za podjetnike in 3472 za delavce. Druge stavke so iztekle s kompromisi in 620 stavk je bilo rešenih z razsodišči. Poglejmo nekoliko, kako so bili uspehi stavk v zadnjih šestih letih, kdo je dobil, kdo izgubil in v koliko slučajih so delavec in podjetniki pristali na kompromise ali razsodišča.

All se unije ukročene?
 (Leland Olds za Federated Press.)

Med leti 1817 in 1918, ko je bilo občutno pomanjkanje delavstva, je vlada sama v mnogih slučajih pristala na plačilne lestvice, ki so zadovoljile delavstvo. Toda v tistih letih so bile cene visoko nad plačami in podjetniki so bili za njih produkte plačani s ogromnimi krediti od strani vlade. Bili so zadovoljni s odredbami vlade, kajti oni sami so prejeli še največ. Narasčanje v cenah življenjskih potrebščin, kar je tlačilo delavstvo kot ga tlačijo nizke plače je držalo celo neunijske delavce pri razredni zavednosti in desetisočje neunijskih delavcev so šli na 465 stavk v letu 1916, ki so končale s končnim organiziranjem delavstva. Leta 1922 je število neunijskih stavk padlo na 35. Po končnem premirju je bilo res mnogo voditeljev delavskih unij spljanih na vabe podjetnikov in vlade, česar je bilo posledica, da je bilo spoznanih toliko stavk nezakonitim.

Če bo upadanje stavk tako nadaljevalo in se bo delavstvo tako pogajalo s podjetništvom, da bo pod pretvezo kooperacije s podjetništvom pristalo na kompromise, lahko pričakujemo, da zmagajo sile, ki se potegujejo za odprto delavnico po industrijah.

Čim bogatejša je letina v dežel, tem več je po navadi lačnih ljudi. Ljudsko glasovanje v Oklahomi je bilo višek demokracije: glasovnice so bile zaznamovane in odane še predno so prišli volilci na volišča. Podaniki sv. Štefana ne rabijo letos plačati davka za premog. Patrom, ki dnevno listajo po Prosveti, bo tako vroče vag zimo, da jim ne bo treba parne toplote. Za vročino bomo še mi poskrbeli. Prihranite si denar, ljubi farani! Prepri radi Reke bo trajal toliko časa, dokler ne bo Reke. Mr. Pire bi nam lahko povedal, kako izraze je rabil, ko je grmel proti Kazimiru in Omanu. To bi bilo zanimivo. Znamenita zdravniška operacija je bila izvršena te dni v Buffalu. Zdravnik je vzel bolniku želodec iz telesa, ga izčistil in položil zopet nazaj, bolnik pa je bil ves čas operacije pri ločni zavesti in je gledal svoj želodec ter opazoval zdravnikovo delo. Zdravnik mu je namreč umrtvil gotova živčna središča, tako da ni čutil nobene bolečine. To je čudež, dragi patri pri sv. Štefanu, ne pa tisto, kar se godi v Lurdu, kjer operirajo klerikalni sleparji! — Znanost dela čudeže, in teh je vedno več. X. T. B.

Meteoriti.
 Jesenska doba — doba karnevalov blizu in daleč. Evropa ima v tem hipu svoj največji karneval v Nemčiji, Amerika pa v Oklahomi. V Chicagu imamo karneval sv. Cecilije.

Kapitalistična družba, pijana starka, se težko spozna dandanes. Tako ji je, kakor da jo je nekdo lopnil po budi. Premetava se na vse strani in fantastične slike ji plešejo pred očmi. Res je dobila udarec, katerega ne preboli, pa naj ji lepje obliše še taki zdravniki kot so Mussolini, Primorivera, Poincare, Stresemann, Curzon in Mergan.

Ekvator je namišljena črta okrog zemeljske krogle, ki deli severno poloblo od južne. Državna meja je namišljena črta (navadno zelo kriva), ki deli proletoce od proletarcev. Ena demarkacijska črta pa je, ki ni namišljena. Ta deli kriptne ljudi od nekoriistnih. Med zadnje spadajo delaniki in izkoriščevalci.

Ameriški bogataši so na svoje stroške spravili v Ameriko 39 propadlih ruskih knezov, baronov in grofov. Kaj bodo počeli s to zbirko plavokrvne espinaje, se še ne ve. V ameriških muzejih vsekakor so manjka našopanih specimenov te vrste. Ameriški dolarski knezi do danes še niso plačali vojuje niti enemu delavcu in Rusiji ali odkoderkoli. Jefferson, oče ameriškega demokratizma, bi debelo gledal, če bi vedel.

Zveza ameriških bankirjev, z drugimi besedami denarni trust, se je na svojem sborovanju v Atlantic Cityju izrekla proti vladni kontroli privatnega businessa, proti vojaškemu bonusu, proti zveznemu nadzorstvu železnic, proti sedanjim "visokim" mezdam delavcev in proti "monopolistični" organizaciji rudarjev. Izrekla se pa je za ertanje ameriških posojil saveznikom v Evropi. Živeli bankirji! — Da bi se še tako mislili in delali saj pet let!

Kdor se ne ve, kaj je legnana diktatura, naj prečita Kazimirov ferman za "premogov davek", ki je bil objavljen v zadnji aredini številki Prosvete. Lepa reč, kaj? Do zdaj smo mislili, da sme le občina in država naložiti davek, zdaj pa vidimo, da si je to oblast vržl tudi Kazimir nad svojimi podaniki v fari sv. Štefana. "To je davek, ki ga moraj plačati! Plačaj!"

Ubogi podaniki, ki plačujejo dvojni, trojni davek! Čujte dober svet, podaniki: nabavite si premog za lastno peč in grejte se doma, pa naj bo cerkev mrzla! Dovolj je drugih davkov. V Chicagu je na tisoče rojakov, ki so prosti Kazimirovega davka, pa jim ni žal. Še prav zadovoljni so.

V starih časih je fevd z bičem podil ljudi na tlako. Danes pa je zapiska (piščal v tovarni) in delavci sami tečejo na tlako.

Čim bogatejša je letina v dežel, tem več je po navadi lačnih ljudi.

Ljudsko glasovanje v Oklahomi je bilo višek demokracije: glasovnice so bile zaznamovane in odane še predno so prišli volilci na volišča.

Podaniki sv. Štefana ne rabijo letos plačati davka za premog. Patrom, ki dnevno listajo po Prosveti, bo tako vroče vag zimo, da jim ne bo treba parne toplote. Za vročino bomo še mi poskrbeli. Prihranite si denar, ljubi farani!

Prepir radi Reke bo trajal toliko časa, dokler ne bo Reke.

Mr. Pire bi nam lahko povedal, kako izraze je rabil, ko je grmel proti Kazimiru in Omanu. To bi bilo zanimivo.

Znamenita zdravniška operacija je bila izvršena te dni v Buffalu. Zdravnik je vzel bolniku želodec iz telesa, ga izčistil in položil zopet nazaj, bolnik pa je bil ves čas operacije pri ločni zavesti in je gledal svoj želodec ter opazoval zdravnikovo delo. Zdravnik mu je namreč umrtvil gotova živčna središča, tako da ni čutil nobene bolečine.

To je čudež, dragi patri pri sv. Štefanu, ne pa tisto, kar se godi v Lurdu, kjer operirajo klerikalni sleparji! — Znanost dela čudeže, in teh je vedno več. X. T. B.

J. Kovacic. Materina bol.

Kam si sel, izmed zalih najkrasnejši; pustil me v boli najgrenkejši. Ne vidiš solz mojih potoke...

Od davnih časov sem ališala zvenket orožja. Vedno huje se je oglašalo in mi zadajalo težje in težje rane. V bojih sem mnogokrat izgubila najboljše moči. Srce se je treslo v strahu in hrepenenju pri pogledu v bodočnost...

Uthnila se vojake. Boleznim so odkrili vzroke in zdravila in zopet so nastopili veselješi časi. Fantovske pesmi so se glasile iz vasí, hrepenče po življenju, evetju, solneu in ljubezni. Ponovno so vzrasla naselbena, ki jih je bil razdjal sovražnik. Cerkvice so gledale hribov na polje, kjer so se potili moji sinovi po šegi naših očetov.

Mojo srečo pa so pretrgale obljube iz daljnih dežel. Kot vino so me omamile, blesteče govorile o daljnih deželah in svetle se kot čisto zlato. Vse zamišljeno je hodilo po polju in sanjavo. Zazibalo je skalevje, usoda je udarila vanj in zdrnelo je iz stoletnih ležišč. Ne hodite, sem prosila. Hrasti stoje, klubujejo burjam. Prošla sem zaman. S prošnjo in solzami sem vam privolila — pojdite. Pojdite in polejte, kako drugi orjejo njive duha, kako drugim plačuje zemlja, a vrnite se. Obogateli na izkušnjah se vrnite. Pod našimi gorami leže rude, niso še izgubljene.

Srce me je bolelo: talenti so tu in naše roke kuljave, čista so naša mišl in srce pošilja prošnje, a kruha ni, ni izhoda. Kako iskrene

in udane so hitele naše prošnje do njega, sedečega na bogastvu in gledajočega doli na nedolžne in trpeče, ki v svoji skoposti pošilja šibe mesto kruha. Najlepše prošnje so se razbile ob črnih oblakih in moje seme, čisto in plodovito, ki bi poglalo stoteran sad, se izgublja, pada na drugo zemljo, ker tu ni tal za njega rast. Drugi se ga bodo veselili in za drugo bo kalilo v boljši in srenejši svet.

Pridemo nazaj, mati. Pridemo gotovo in zapeli bomo nove pesmi o evetstih mestih in o rekah, ki nosijo tovore, veličastno pesem o morju, po katerem bodo ladje nosile naše pridelke v svet. Zapeli bomo nove pesmi o evetju, solneu in ljubezni. Zašumela bodo koleasa ob potokih in rekah, oko bo zadovoljno zrlo valoveča fitna polja, se veselilo življenja in rasti. Oblaki praznovanja in stisk izginejo, nebo pa se bo nasmejalo, porudečilo blede lica, razorana revščina in skrbí.

Ljubezen in vera bo objela vsa prazna in mrzla srca, ker občutila bodo nove solčne moči. Toda tvoje solze s tem ne bodo prestale, ker to je nemogoče — solze so del življenja — pa mnogo manj jih bo in sladkejše bodo, ker delo bo blagoslovljeno, spoštovana bo žuljava dlan. Njemu, ki se bo trudil, bo zemlja bogato plačevala delo. Iz samot, kjer se čujejo danes le vzdihli, se bodo glasile pesmi in vinska trta bo senčila hribe ter pročelja hiš. Mlada srca ne bodo več odhajala v svet prazna brez resničnih alik o svetu, življenju in njegovem stremljenju ter svoji domovini. Ne bodo odhajala s kletvami in bridko ironijo v srce nad zastojnim delom. Ne bodo odhajala po tribesedni okski stezi: Delaj, varuj in molí! ne radi neznošnih razmer sirovega militarizma ne radi verakega posimizma, katerega bi brez škode odpadlo polovico, drugo polovico pa izboljšalo tako, da bi krščanska vzgoja ustvarjala boritelje in mojstre in bi bile nepotrebne pridige o nevidnih svetovih, bratstvu med ljudmi, ki pride iz neba, pošastih in peklu ter odrešenju.

Može s pravo vzgojo bi se ne zmenili za plačilo ali kazni, pa kljub temu bi hoteli biti boljši iz plemenitosti do stvari in prepričanja in srčnega nagiba. Spozna-

li bi, da cerkev na hribu je slab varuh duš, ako ni varuha v srcu in poštenosti. Zakaj torej učiti mladino o odrešenju ali pa o strahu in surovosti. Kazni ne prinašajo poboljšanja in so slabe vzgojiteljice mehkim srcem mladine. Najmočnejša narava rebelira ob surovosti še med živalstvom, ljubezen pa jo priklene, da se ji pokori.

Odšli ste v daljni svet, kot plazovi snega z gora ste se zagnali naprej. Morali ste v svet, želja iz temobe v prostajše kraje vas je gnala. Razlili ste se kot voda po deževju čez divje kraje in druga zemlja bogati z delom vaših rok. Še daljave hite moje misli k vasa, žalujejo za vami, tožijo in hrepenje. Kako rada bi vas videla. Ali se vrnete? Ali ste me še pozabili? Kako se vam godi? Kako ponosna sem bila, vse bodočnost sem gradila na vas. Uspeli bomo se izvilii iz železja in vzdržali to semljo, da se ne bo kosala. Vaak list sberemo, da pomnožimo rast naše semlje in dvignem ozaklada izpod zemlje, kjer leže od svojega začetka. Korenine si raztegneš do rek, do morja v svet in od tam črpano novih moči, ki nas bodo osvetovala. Moj ponos je strl. Rastrosila sem svoje seme v svet. K njemu uhajajo vedno misli: kje si? Šel si od bogastva reven v svet; od studencev si odšel šejan in od kruha lažen. V tujini boš spoznaval mene in mojo vrednost. Otrok si šel, zato ne veš o moji lepoti in vrednosti. Kot srebrni pasovi teko potoki, reke po sredi dolin, neugnani in neusahljivi. Polja moja se blešče pod solnceem kot čisto zlato. Kdo te je vodil ob rekah in morju, kdo razločil veličastni akkad gorovja, kdo ti odprl spodnji svet, razjasnil moje preteklost, stiske, bol, stremljenje in boje? Dala sem ti je življenje, pokazala s pratom ozko cesto v svet: Hodi, išči, ne pozabi me, vrni se. In odnesel te je val.

Oglasil se je zopet žvenket orožja in morala sem v boj, govorila sem svetu o nasilnih sosedih, a kdo mi je verjel! Zbralsi bi bili radi moje ime z zamlejo in zemljo si oblastno razdelili. Toda hrasti še stoje.

Čakali smo, mati v upu in strahu, kako se izteče, zašlišali smo vesel glas: "Verige so strte" in

vrnili se k tebi, šakajodi nas z rasprostrtimi rokami.

V izmučena srca je pripihala spomlad, obdala nas z boljimi upi. Hrepenenje, ki žene ptice in južnih krajev čez morje v domovino, se je obudilo v nas in vani so se roji. Toda glas je bil lažnjiv. Govoril je o strih verigah, ti mati si pa pisala, da te še teža, da niso še prosta. Glas je govoril o strih verigah na rokah in nogah, ti pa si pisala, da verige, ki oklepajo tvoje dušo, še niso strte. Da mati, kadar bodo strte one verige, takrat prenehajo vojne, srca se napolnijo s ljubeznijo. Kako vroče želim lepših dni zate, ko boš od ladje s tvojim imenom nosila mi pozdrave in se bodo veselije pesmi razlagale s šitnih polj, kjer tvoji pridelki ne bodo več kopčili bogastva onim, ki ne sejejo no žanjejo.

Prošim me pomoči in bršem ti grenke solze, a solze, ki jih briše zlato, ne usahnejo. Zlato je podobno močnemu vinu, ki vstopi skrbí za čas, potem pa se vrnejo huje in grenkejše.

Kot slabotna tica sem šel prarano in gnerda v svet, a v svetu so vzrasle peroti iz slabotne ptice v mogočnega orla, ki spoznava svoje moči in svet pod seboj. Dvignil bi se v višavo in zamikal v tvoja žuda. Za tvoj blagor se vedno bije srce z željo malčevanja vsem, ki ti zadajajo bol. Mati, ti si vedna kot tvoja ljubezen. Ne pozabiš otrok, ostaneš jim zvesta, čeprav te šalijo. Ti razumeš bol in boj svojih otrok, ti sama in edina.

Tudi jaz ti blagoslovljam bodočnost in tiste, ki bodo vživali tvoje sadove. V duhu gledam, kako izginjajo mrakovi iz dolin in Triglavovi vrhovi strme zaščudeni nad tvojo lepoto. Škrjanci se dvigajo nad polja in smeje se govornikom, ki pravijo, da ni mogoče. Pod večer pa se oglašajo slavčki in glasovi njihovih pesmi odmevajo iz najbolj zpuščanih krajev.

Človeški duh nikdar ne miruje. Podoben je mogočni prirodni sili, ki stresa zemljo in podira mesta, ker ne more dobiti svojih sil izhoda, nareja in dviga otoke in gorovja, oblikujoč jih v nove dele sveta.

Zrastli bodo človeškim srcem novi oltarji, ljudje bodo postavili

lja moč in čene, ki so največ pomogli v boju zoper najhujše opvražnike Sloveštva s svojo izobraževalno silo, in katerih srca so ostala čista. Srce Sloveško oznje no Iaribes zakovano v globine, tožbe in suže tega si pripravlja izhod. Našo ga bo.

Delavec brez delavskega časa. plaša je kakor vojak brez puške.

Narodite "Prosveto" vašim sorodnikom ali prijatelju v starodomovini.

NUDI SE PRILožNOST KUPITI moje še dobro ohranjene KONOBET-HARFEN — CITRE Kasilor: Jos. Topolak, 1832 Frederick avenue, Detroit, Michigan.

VAŽNO!

Starokrajška Banke, naprimer: SLAVENSKA BANKA D. D. ZAGREB, PEVA HRVATSKA ŠTEDIONICA, ZAGREB, FRANČOSKO-SRBSKA BANKA, BEOGRAD. plažajo na terminirane uloge do 8% na letne obresti.

Ako nameravate poslati vaš denar na hranilne uloge, pošljite mi dolarje in jaz bom te prežagal v dinarje in jih odposlal v stari kraj. VLOŽNO KNJIZICO vam čimpreje preškrbim.

DOPREMIJAM ROJAKE IZ KRAJA! POTNIŠKI ODDELEK! VLOŽNO HRANILNI ODDELEK! Pšite se pošaljite!

EMIL KISS BANKIR 133 Second Ave., New York City.

Pošiljanje denarja v stari kraj brzojavno in drugače.

NAJMITREJŠI NAČIN za pošiljanje denarja je brzojavno. Dostikrat je vsled nujnosti tak naša nujno potreben. V ta namen je naša banka organizirala posebno srce in je sedaj pripravljena za točno izvrševanje denarnih nakazil v Jugoslaviji, Italiji in drugod in sicer v dolarjih, dinarjih, lirah, ali kakor pad potrebe zahtevajo.

MITER NAČIN za izvrševanje denarnih nakazil za stari kraj je tudi potem kabel-pismo. To se pravi, da gre nakazilo čez morje po kablu in potem po pošti naprej. Pristojbina za tako kabel-pismo je \$1.00.

DOHER IN NAVADNI NAČIN za pošiljanje denarja je potem pošte. Mi imamo svoje lastne srce v starem kraju z zanesljivimi bankami in pošto in naše pošiljave so dostavljene točno in brez vsakega odbitka. Prejemnik dobi denar na svoj dom, ali na svojo domačo pošto.

NAŠA POSEBNOST JE POŠILJANJE V JUGOSLAVIJO dolarjev ameriških, bodisi po brzojavu ali po pošti. Ne pozabite tega! NAŠE CENE so vedno med najnižjimi. Prepričajte se!

POTOVANJE. Vse posle za potovanje v stari kraj, ter tudi za potovanje od tam sem, kakor tudi vse druge posle tičooe se starega kraja. Vam najboljše oskrbi naša banka.

Denarne pošiljave in vse druga pisma naslovite na

Zakrajšek & Češark 70 — 9th Ave., New York City.

Med dvema stoloma. JOSIP JURČIC.

(Dalje.)

"Bodete li vsak čas iz mesta hoteli priti?" "Za svojo prijateljico, sestrico svojo Tončka pridem kadarkoli in koder bodi. Res! Jaz jo imam tako rada, kakor bi mi bila sestra. Zarad nje pridem. In končno — da ne bodete hudi — tudi nekoliko zarad vas, ker menda ženin moje sestrice je vendar tudi nekoliko moj..." "Moj brat... le izrecite," dopolni on. "Ne... svak sem hotela reči." "Je li to velik razloček?" "Velik. Sicer pa, če mi ravno hočete biti brat, nimam ničesar ugovarjati zoper to."

"In vi meni sestra?" vpraša on. "To se razume, da!" "Hočem!" "Ona se pripogne naprej in obraz nazaj obrnjen mu v oči pogleda z nepopisno sladkim nasmehom vprašuje: "Res! Dajte roko na to!" "Oči so se srečale z očmi. Nikolaj še ni nikdar videl takih. Niti zavedel se ni, da je stisnjeno držal nje ročico več sekund, predno mu jo je izmudila.

"Vi niste imeli nobene sestret?" vpraša ona potem, ko stopate vstric naprej vzgore. "Nobena." "In brata ne?" "Tudi ne."

"Jaz pač, ali pomrli so mi." Zdaj mu začne ona pripovedovati svoje življenje. In lepo je znala pripovedovati. Ginljivo družinsko sliko mu je narisala iz svoje mladosti, ko je imela še mater, brata in sestro, kako ljubo je živela z njimi tako dolgo, da jih je zapored smrt pokosila in je ona sirota morala zavetja iskati pri omoženi sestrični, gospe Kraljevi.

Nikolaj je zdaj spoznal tu veliko srce, ljubezni polno in ljubezni potrebno. Zanimalo ga je nje pripovedovanje in podaljšal je je a tem, da jo je ispraševal v tem in onem nadrobneje, a ona mu je veliko odkritost. V tem sta hodila počasnije in on je morda nostjo odgovarjala na vse. nehoti pod pažduho nje roko tesneje držal nego prej.

A tudi, če je to storil hote, saj je smel, ni li bil odsle nje brat?

XVII.

Ko sta prišla na goro, je bilo nekaj gospode že pred cerkvico na travi zbrane, drugih so še pričakovali. Počasi je bila vsa družba vkup in tudi pristavovo ženo sta bila nje mož in Tončka srečno dovedla.

Nobeno govoriti o pobožnosti, katere je bila med mašo videti pri tem in onem udu družbe. To bodi Bogu prepuščeno. Le tolikanj bodi naš Nikolaj zatežen pri pobožni bralki, da je jako raz-

mišljen slonel ob zidu med svetim opravilom. A bila je Tončka tolikanj pridnejša. Ona je klečala ob stranskem oltarčku pri podobi Matere božja in ni imela ne oči ne sluha za druge stvari, nego za božjo.

Pa maši so si na planem pri ognju kuhali zajtrk, sedeli in čepeli okoli in šale uganjali, dvitipne in navadne, vsak po svojih darovih. Pozneje se je omproviziral celo ples in družba je bila tako vesela, da se je še kaplan s staro gospe trikrat zavrtil, spremljal z velikim ploskanjem. "Kako vam je všeč?" vpraša gospodična Luzija, prišedši k Nikolaju, ki se je danes precej malo udeleževal obnega veselja.

"Prilično. A vam?" "No! Bilo bi, a preveč nas je, preveč je takih ljudi prišlo, ki ne spadajo med nas, pogledjte ono-le žensko, kako lice! Nekaters osebe so mi zde pre... pre... oprostite, da naravnost rečem, preordinarne."

Nikolaj začne društvo opazovati in zdaj se je še njemu zdelo, da je tako, kakor je rekla gospodična.

"Kaj ti je danes?" ga vpraša dozđaj vesela Tončka s tiho skrbjo. "Kaj mi hoče biti?" odgovori on pol osorno, vendar se popravi takoj meje pristavljajoč: "Ne zahtevaj, da bi jaz tako bil, kakor vsak drug, kadar nisem dobre volje, in danes slučajno nisem."

"Kako je to slučajno," vpraša ona, "si li bolan?" "Ne!" odgovori on s takim glasom, da si ga ni upala delj ispraševati.

Med prvimi, ki so odšli z brda domov, so bili naši znanci. Gospa Kraljeva je medpotoma govorila, da ji letos ni bilo tako prijetno pri svetem Antonu, kakor lani.

Tudi Tončka ni bila zadovoljna zvečer doma, ko je šla spat. "Zakaj je bil on danes tako šuden, časih na potu domov zelo skoro neprojasen? Mar je neljubi?"

Dvojba, dvojba, ti prvi šrv, ki glodati začneja v ljubečem srcu, in v sreči delaš nesrečne ljudi!

Tako zelo se je veselila že dolgo prej tega izleta, in zdaj se je tako čudno končal... "Nikelj, Nikelj, ti nisi tako dober, kakor sem časih mislila, ne, nisi!" Ali vendar te tako neiročno rado ima, to dekletce tu, in sicer takega, kakršen si, prav takega, tebe vsega. Ni treba, da bi bil boljši.

Samo ljubiti bi jo moral... In solze so lezle po gladkem mladem licu in kapale na belo vzglavje v postelji uboge Tončke.

XVIII.

V pivni izbi Pridanove hiše sta pri vinu sedela delavskega dne dva kmeta, umazana tovariša in sta se zabavala po svoje.

Vrata se odpro in še tretji pride. Na močnati obleki se mu pozna, da je malinar. "Vidiš ga? Kadar ni mačke doma, plošejo misli," pravi eden kmetov. "Davi sem videl starega Kolodeža, ki se je s sinom nekam peljal. Menda ga še domov ni, in glej ga malnarja njegovega tu."

(Dalje prihodnjaj.)

ŠESTMESEČNA TEKMA PRI NABIRANJU NOVIH NAROČNIKOV ZA PROSVETO.

POZOR!! ČITAJTE!! PRIDRUŽITE SE TEKMI

Glavni upravni odbor S. N. P. J. je sklenil, da se priredi šestmesečna tekma za pridobivanje naročnikov na Prosveto. Tekma traja šest mesecev. Prične dne 1. junija in konča dne 30. novembra t. l.

Vsak član ali članica S. N. P. J. in društva v celoti se lahko pridružijo ti tekmi.

Določene so naslednje nagrade, katere so točno izplačajo vsem tekmovalcem, ki so do njih upravičeni:

- Za 2 nova celoletna ali za 4 polletne naročnine—3 knjige Književne Matice. Za 3 nove celoletne ali za 6 polletnih naročnin—4 knjige Knjiž. Matice in polletna naročnina na Prosveto. Za 5 novih celoletnih ali za 10 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in celoletna naročnina na Prosveto. Za 10 novih celoletnih ali za 20 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in lepa krasna pozlačena ura. Za 15 novih celoletnih ali za 30 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in krasna pozlačena ura in verižica. Za 20 novih celoletnih ali za 40 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in krasni "Rogers Silver" namizni sestav in "Fountain Pen". Za 25 novih celoletnih ali za 50 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in Carona Typewriter, pisalni stroj, male vrste. Za 30 novih celoletnih ali za 60 polletnih naročnin—5 knjig Knjiž. Matice in Remington Typewriter, male vrste pisalni stroj.

Vsak tekmovalec ima pravico, da lahko spremeni gornje nagrade v zahtevo za dobiček v gotovem denarju po dogovoru.

Za vsak slučaj enakosti v tekmi se bodo dale enake nagrade dvema ali več tekmovalcem.

ZELO VAŽNO JE, DA SI ZAPOMNIJO VSI, KI SE BODO PRIJAVILI ZA TEKMO, DA SE PRI TI TEKMI NE PLAČA TEKMOVALCEM PROVIZIJA IN VSAK TEKMOVALEC MORA UPOSLATI CELO SVOTO UPRAVNIŠTVU. To se je odredilo vsled tega, ker so nagrade tako visoke v kolikor jih dovoljuje zakon te svrhe.

Člani, članice ali društva, ki se žele udeležiti te tekme naj takoj pišejo po potrebne listine in knjižice za nabiranje novih naročnikov upravi Prosveto na naslov: PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill., enako je nasloviti vsa pisma in denarne pošiljave.

Prosveta je lastnina Slovenske narodne podporne jednote, ki jo izdaja v izobraževalne namene. Člani Slovenske narodne podporne jednote so veliko štrtovali za razširjenje čitateljskga kroga Prosvete. Večina agitatoričnega dela je bila dozđaj opravljena brez kake odškodnine ali pa za zelo majhno odškodnino. Izvrševalni odbor S. N. P. J. je zaradi tega zaključil, da se razpišejo za pridobivalce naročnikov na Prosveto boljše nagrade, kot so bile dozđaj v navadi, da se trud neumornih delavcev za razširjenje Prosvete saj deloma odškoduje.

Bratje in sestre člani Slovenske narodne podporne jednote, sedaj se vam nudi prilika, da si pridobite nagrado in da pomagate razširiti vaš lastni list Prosveto! Torej na delo! PROSVETA, 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.